

A DUNA—TISZA KÖZÉT É-RŐL SZEGÉLYEZŐ HOMOKOS VIDÉK AGROGEOLOGIAI VISZONYAI.

(Jelentés az 1928. évi felvétetről.)

Írta: T i m k ó I m r e.

Az 1928. év nyarán az országos felvételek keretében agrogeológiai vizsgálatokat végeztem: Pilis, Alberti, Irsa, Ceglédbercel, Nyáregyháza, Vasad, Monor, Némedi, Üllő, Vecsés, Ócsa határaitban Pest vármegyében, csatlakozván ezáltal régebbi felvételi területemhez.

A budapest—újszászi vasútvonaltól, még pedig annak Üllő—Alberti—Irsa közötti szakaszától DK felé eső terület már jellegzetesebben mutatja a Duna—Tisza közötti homokhát kialakulását, mint a Maglódi hát lösz-felépítésű dombjai. A futóhomoknak hosszan elnyúló, ÉNy—DK-i irányú buckasorai s ezek között kifúvott szélbarázdák adják e vidék tájképi jellegét. A homokbuckákat akácós erdők s helyenkint nagyobb szőlőgazdaságok teszik változatossá, a szélbarázdák laposaiban pedig rétségek területnek el, mocsaras területekkel váltakozva. Ezeket a mocsaras jellegű rétségeket, melyek tavaszi hóolvadás után rendszerint víz alá kerültek, az újabb időben az ú. n. Nagy Leccapoló Árokkal víztelenítették és rendezték. Ez Vecséstől indul ki, melynek ÉK-i szélén az É-ről, Ecsér felől jövő vizeket gyűjti össze, K felől pedig az Üllő—Gyömrő községek között lévő laposok vizeit, Vecsés alatt, Középhalom-pusztánál, az Üllő alatti Határhalm-dülő laposainak vizét gyűjti össze és Gyál-pusztá alatt, a Farkas-mocsáron át a Nagymocsár-árokban folytatódik tovább ÉNy-nak, hogy Soroksáron betorkoljék a csepeli Dunaágba.

Ebbe a hatalmas belvízleccapoló árokhálózatba torkollik be az Üllő alatti Lőb-pusztai részen DK felől a Vasad—Csév—nyáregyházai csatorna is.

Ez a nagy leccapoló árokrendszer a Soroksár—Vecsés—Ecsér vonaltól D-re eső összes homokbucka közötti laposok vizeit elvezetve, itt a

főváros közvetlen közelében nagy legelő- és rétterületeket szabadított fel a belvizektől s nagyot lendített a környéki községek állattenyésztésén.

Soroksár, Dunaharaszti, Taksony, Alsónémedi, Ócsa, Vecsés, Üllő valamennyi mocsaras laposa egy nagy futóhomokterület kifúvott szélbarázdáiban alakult ki, hol a környező buckák vizei összefutva, finom talajrészekkel beiszapolták a mélyedményeket és így a víz elszívárgását megakadályozták. A tespedő vizekben dús mocsári vegetáció indult meg, mely még jobban hozzájárult a mélyedmény altalajának vízrekesztővé való átalakításához.

Az erősen meszes futóhomokon így réti homoktalaj, ennek alsó talajában pedig az alföldi talajainkra jellegzetes, fehéres, igen erősen meszes iszapos (csapóföldszerű) homok keletkezett, mely idők folyamán azután meszes iszappá (csapófölddé) alakult át. A talajnedvesség kezdetben a lúgosságnak csak gyengébb nyomait mutatja s a mocsaras vegetáció a *Molinia*, *Equisetum*, *Agrostis alba*, *Scirpus*, *Tipha*, *Cirsium*, szittyó, nád és korcsHERE egyedeiből áll, melyeket a kiszáritás, illetve lecsapolás mérvéhez képest azután a talajok erősebb lúgos kémhatása és annak megfelelően sziki jellegű növényasszociációk váltanak fel.

A réti homoktalajokon szárazabb évek folyamán mindjobban előtűnnek a mocsaras laposok helyén a kifakult foltok. Már a lakmusz is erősebben jelzi a lúgos kémhatást, de még a fehéres foltok növényzete is előárulja a sziksó felhalmozódását.

Legtípusosabban s a fővárosához legközelebb eső területen mutatható ki szódás talaj a Vasadi mocsár mentén. Az itteni dús mocsári vegetáció parti részein sásos kaszálók vannak. E kaszálókat még tavasszal is víz borítja. Az újabb időben történt csatornázás azonban már lehetővé teszi elég korán a sásos széna betakarítását. A talaj felületén helyenkint a sziksó már kivirágzik, mely sós réteg alatt 30—50 cm vastagságban fekete réti homok következik. A mélyebb talajsztintben előbb sárga homok, azután erősen meszes, fehéres, iszapos homok van, a mélység felé sűrű, meszes konkréciókkal. A felső talaj kémhatása a pH 9.3—10 értékszámokat adja. A Vasadi mocsáron kívül ugyanezt a sziksós talajkialakulást mutatják Monortól K és DK felé a Hegedüs-, Bokros-, Lukács-, Riesmeyer-, Szilassy-, Nánai-, Kucsera- és Hladis-tanyák melletti laposok, a Pusztaszépvölgy dűlő laposai Nyáregyházánál és a Pusztaszépvölgy dűlő Nyáregyházától K felé, a Pilis—Irsa—Ceglédbercel közötti patak völgynek Pilishez dűlő laposai Nyáregyházánál és a Pusztaszépvölgy dűlő Nyáregyházától K felé. A Pilis—Irsa—Ceglédbercel közötti patak völgynek Pilishez tartozó része a Nádas-dűlő, az Albertihez tartozó rész pedig Tokajka néven ismeretes. Ez a kb. 1/2 km szélességű völgy uralkodólag rétiagyag

talajú, szikesedést nem találunk rajta. Ezzel szemben a Nyáregyházai Csev-dűlőben s még inkább az Ócsa—Bugyi—Vasadnál kezdődő mocsaras területen a szikes laposokra jellemző *Camphorosma ovata*, *Statice gmelini*, *Aster pannonicus*, *Lepidium cartilagineum* és *Puccinellia limosa* bőséges előfordulásukkal elég kifejezetten mutatják a Duna—Tisza közí sziksós talajoknak egész Vasad—Monorig való felhúzóását.

Mélyebb fúrások víz nyérése a környéken Monoron, Üllön, Pilisen, Vecsésen és Irsán eszközöttek. E fúrásokban csak felszálló vizet kaptak, mélységük a 110 m alatt van, mellyel vastagabb homok- és kavicsrétegeken hatoltak át.

Végül itt közölhetem a Duna—Tisza közének É-i határán elterülő, Budapesthez legközelebb fekvő sziksós területek: a Székesi csárdánál, Ócsa község mellett és a Vasad község alatt elterülő sziksós rétnek elemzési adatait.

Székesi csárda a Székesi-tó partjáról Ócsa (Pest m.)	pH vizes suszpenzió	pHKCl suszpenzió	Összes só %	Na ₂ CO ₃ %	CaCO ₃ %	Talajvíz mélysége
a szint 0—30 cm-ig	9·0	8·7	0·068	0·036	4·3	0·80 m
b „ 30—50 „	8·7	8·1	0·03	0·028	3·0	
c „ 50—80 „	8·8	8·2	0·03	0·046	19·8	
Vasad község D-i része. Legelő						
a szint 0—20 cm	9·6	8·9	0·28	0·233	26·3	1·40 m
b „ 20—40 „	9·5	8·6	0·189	0·133	32·3	
c „ 40—60 „	9·2	8·1	0·085	0·049	30·2	
d „ 60—80 „	8·8	8·0	0·03	0·034	40·9	
e „ 110—140 „	8·7	8·2	0·03	0·028	10·3	